

KATARZYNA KABACIŃSKA-ŁUCZAK, MONIKA NAWROT-BOROWSKA, *O zwykłych przedmiotach w niezwyklej codzienności. Bożonarodzeniowe zabawki dla dzieci na ziemiach polskich w II połowie XIX i na początku XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2018, ss. 300

Najnowsza publikacja Katarzyny Kabacińskiej-Łuczak i Moniki Nawrot-Borowskiej przenosi nas w magiczny czas Świąt Bożego Narodzenia, czas obdarowywania oraz czas otrzymywania. Zwyczaje oraz tradycje okołobożonarodzeniowe stanowią swoiste tło dla głównego bohatera książki, czyli zabawki. To właśnie zabawka stanowi tutaj punkt wyjścia do niezwykle przemyślanych i bogatych w źródła opisów przeszłości w kontekście pedagogiczno-historycznym. Obie autorki zajmują się od wielu lat badawczo tematyką zabawek i zabaw dziecięcych na ziemiach polskich, o czym świadczą artykuły oraz prace poświęcone tej tematyce. Książka *O zwykłych przedmiotach w niezwyklej codzienności. Bożonarodzeniowe zabawki dla dzieci na ziemiach polskich w II połowie XIX i na początku XX wieku* stanowi niezwykle opracowanie zabawki jako daru, z uwzględnieniem wielu perspektyw – samego przedmiotu, darczyńców i obdarowywanych.

Autorki skupiły się na problematyce zabawek dziecięcych otrzymywanych w okresie świąt Bożego Narodzenia w II połowie XIX oraz na początku XX wieku na ziemiach polskich. By zrekonstruować zabawki, ich wychowawczy charakter oraz zwyczaje związane z ich przekazywaniem, badaczki dokonały analizy źródeł pisanych i ikonograficznych ze wspomnianego okresu. Pośród źródeł pisanych, z których korzystały, wymienić należy m.in. poradniki pedagogiczne, wychowawcze, medyczne, higieniczne, prasę, w tym czasopisma dla dzieci, literaturę wspomnieniową i pamiętnikarstwo. Uwzględniono również cenniki, kalendarze, czy literaturę piękną (również dla dzieci). Wśród źródeł ikonograficznych znalazły się grafiki prasowe, pocztówki oraz fotografie, z których wybrane zostały zawarte w publikacji. Dzięki temu czytelnik ma możliwość nie tylko przeczytać opis zabawki, ale również ją zobaczyć.

Książka składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia. Zawiera także bibliografię oraz spis ilustracji. W pierwszym rozdziale opisane zostały zagadnienia dotyczące obrzędów oraz tradycji Świąt Bożego Narodzenia na ziemiach polskich, ze szczególnym zwróceniem uwagi na zwyczaj obdarowywania. Drugi rozdział został poświęcony dylematom obdarowujących oraz marzeniom i nadzieją obdarowywanych. Zawarto w nim porady dla rodziców dotyczące doboru odpowiedniej zabawki dla dziecka oraz przedświąteczne reklamy sklepowe. Ponadto, uwzględniono dziecięce pragnienia z badanego okresu. Następnie przyjrano się darczyńcom – w postaci istot antropomorficznych, figurom z baśni i powiastek, czy po prostu dorosłym. W rozdziale czwartym opisano dary w postaci zabawek w odniesieniu do najmłodszych. Można tu znaleźć zabawki dla młodszych dzieci oraz z uwzględnieniem podziału na płeć – dla chłopców i dziewczynek. W dalszym ciągu pracy rozważano aspekt dobroczynności, w postaci pomocy biednym i potrzebującym, oraz dzielenie się zabawkami. Ostatni rozdział został poświęcony domowemu wytwórstwu zabawek, zarówno jako prezentów, jak i ozdób choinkowych.

Na uwagę zasługuje szczególnie układ książki. Autorki opisały najpierw zwyczaje okołoswiąteczne, by na tak zarysowanym tle odpowiedzieć na kilka istotnych pytań, jak te dotyczące wyboru odpowiedniej zabawki – kto i kiedy obdarowywał oraz dla kogo ów prezent był przeznaczony. Klarowna narracja, wzbogacona licznymi cytataми z tekstów kultury badanego okresu dodaje omawianej pracy autentyczności i pozwala czytelnikowi posmakować przeszłości. Publikacja obfituje w szczególnie zaprezentowane ilustracje oraz reklamy, co stanowi jej niezwykle znaczącą zaletę. Ponadto, badaczki przez prymat zabawki w nadzwyczajnie umiejętny sposób poruszyły kwestie wychowawcze.

O zwykłych przedmiotach w niezwyklej codzienności. Bożonarodzeniowe zabawki dla dzieci na ziemiach polskich w II połowie XIX i na początku XX wieku Katarzyny Kabciańskiej-Łuczak i Moniki Nawrot-Borowskiej to niezwykle przemyślana, bogata w źródła, napisana piękną polszczyzną publikacja, zdecydowanie warta polecenia.

Anna Wojewoda